

Kirjasto kohtasi tähtitieteilijät Kiinassa

Posted on [18.12.2012](#) by [helehilt](#)

Tähtitieteen kirjastolaisten kansainvälinen verkostoituminen on pitkään ollut vilkasta. Ensimmäisen kerran tähtitieteen kirjastoammattilaiset kokoontuivat jo 1965 Helsingin IFLAssa, sen jälkeen aktiivisemmin oman verkostonsa kautta 1980-luvulta alkaen. Toiminnassa tehtiin uusi avaus, kun kirjastolaiset järjestivät ensimmäisen oman workshopinsa *International Astronomical Unionin* (IAU) yleiskokouksessa Pekingissä elokuussa.

Tähtitieteen maailmankongresseja järjestetään kolmen vuoden välein. Niiden suojissa tapahtuu paljon. On tieteellisiä tapaamisia, toimielinten kokouksia ja valtavia posterisessioita. Tähtitieteilijöitä ja opiskelijastipendiaatteja saapuu paikalle tuhansittain – Pekingiin 3300. Suomessa IAU:ta edustaa [Suomen tähtitieteen kansalliskomitea](#).

Kirjastotapaamisen osanottajat ja kustantajasponsoreiden kiitosviirit

IAU:n organisaatiossa on erityinen komissio dokumentaatiolle ja tähtitieteelliselle tutkimusdatalle. Sen alainen kirjastotyöryhmä sai mahdollisuuden järjestää Pekingissä kaksipäiväisen tapaamisen omine alustuksineen. Tämän mahdollisti mm. neljän kustantajan (Elsevier, IEEE, IOP, SPIE) taloudellinen tuki osanottajien matkakuluihin. Siitä huolimatta kirjastolaisia pääsi paikalle vain varsin tiivis ryhmä.

Tähtitieteilijän kirjasto

Olin itse Pekingissä kutsuttuna panelistina. Keskustelumme otsikkona oli kysymys: ”Tarvitsevatko tähtitieteilijät kirjastoa internetin aikakaudella?” Tähän oli kutsuttu vastaamaan kolme tähtitieteilijää ja kolme kirjastolaista. Olimme kaikki erilaisista toimintaympäristöistä. Australiainen **Ray Norris** ei juuri näe kirjastoja tai kirjoja arkisessa työssään, kaukana taajama-asutuksesta sijaitsevilla teleskoopeilla. Taiwanilainen tähtitieteen professori puolestaan ohjaa opiskelijoitaan aktiivisesti sekä verkosta löytyvän, mutta myös painetun aineiston pariin. Pohdimme, mikä oikeastaan on kirjasto, ja päädyimme siihen, että se ei välttämättä ole fyysinen paikka, vaan osaavien tietoammattilaisten ja tutkijoiden vuorovaikutuksessa syntyvä palvelukokonaisuus. Paneeliin

kutsuttu nuori tutkija löytää tiedonlähteensä verkosta, mutta jäi silti kokonaiseksi päiväksi seuraamaan kirjastolaisten esityksiä.

Tähtitieteen kirjastoalan kuumiin hanke juuri nyt on kaukoputkilla tehtävien havaintojen bibliometriikka. Mitkä julkaisut perustuvat tietyllä laitekokoonpanolla tehtyyn aineistoon? Miten sovitaan yhteisistä käytännöistä eri hankkeiden ylläpitämien teleskooppien kesken? Näitä ”teleskooppibibliografioita” kokoavat teleskooppeja ylläpitävien järjestöjen kirjastot. Euroopan eteläisen observatorion ([ESO Telbib](#)) on yksi esimerkki kirjaston ylläpitämästä tietokannasta. Se sisältää runsaasti myös suomalaisten tähtitieteilijöiden viitetietoja. Tietokanta on kytketty artikkelien viittausmääriin ja se kertoo jopa käytetystä tutkimusdatasta.

Kirjastonhoitajia ja tähtitieteilijöitä kahvituolla

Miten tyhjennät observatoriosi

Oma alustukseni ”[How to Empty Your Observatory Without Losing Everything](#)” kertoi Helsingin Observatorion tyhjentämisestä 2009-2010. Painotin yhteistyöverkostojen luomisen tarvetta. On tunnettava kokoelma, on tiedettävä ketkä voivat ottaa sen eri osista vastuun, tiedostettava mikä on ainutlaatuista ja ennen kaikkea on ajateltava pitkäjänteisesti. Kerroin Yliopiston keskusarkiston, Yliopistomuseon ja Kansalliskirjaston sekä monien muiden toimijoiden roolista Observatorion rikkaan tietoaineiston sijoittamisessa, kun Kumpulaan ei mitenkään voitu viedä 175-vuotiaan talon sisältöä kaikkineen.

Sattumoisin Pekingissä oli kaksi helsinkiläistä tohtoriopiskelijaa, jotka ovat olleet mukana siirtelemässä Observatorion aineistoja. Pyysin heidät paikalle, ja he saivat kertoa kiinnostuneelle kuulijakunnalle pölyisistä hyllyistä ja ylähyllyjen vanhoista niteistä, joiden arkkeja ei kukaan ollut koskaan leikannut paperiveitsellä auki. Kirjaston kannalta on tärkeää, että moni, varsinkin nuorempi polvi, tuntee sen aineistojen monipuolisuuden, ei ainoastaan kirjasto itse. Näin hiljaista tietoa säilyy ja siirtyy eteenpäin.

Opiskelijaopas näyttää tietä Linnunpesän ravintolan bankettiin

Onko tulevaisuus Kiinassa?

Käsittelimme kahden päivän aikana monia kiinnostavia teemoja. Miten tunnistaa luotettavat uudet tähtitieteen Open Access -julkaisut epäluotettavista? Kollegea Princetonin yliopiston kirjastosta kävi lävitse asiakkaidensa e-kirjaongelmia, jotka olivat hyvin samansuuntaisia kuin meillä Helsingissä. Yhdysvaltain laivaston Observatorio puolestaan houkuttelee asiakkaita kirjastoon vanhoilla kirja-aarteilla ja painetun aineiston teemanäyttelyillä.

Viereisen kokoushuoneen julkaisualan työryhmän vetäjä, *American Astronomical Society*n **Chris Biemesderfer** kävi houkuttelemassa meitä mukaan sanastotyöhön. [Tähtitieteen tesaurus](#) tehtiin kirjastojen talkootyönä 1990-luvun alussa, mutta sen kehittämiseen ei ole nähty riittävästi tarvetta. Nyt alan kustantajat näkevät kirjaston mahdollisena yhteistyökumppanina sanastojensa standardointityössä. Kyse on kuitenkin pitkälti siitä, ettei kirjastoilla ole tähän riittävästi resursseja – ajankohtaisemmat haasteet ovat jo muualla.

Kirjoittaja retkellä Kiinan muurilla

Yleiskokouksen järjestelyissä näkyi Kiinan valtava panostus tieteeseen. Kokouspaikkana oli *China National Convention Center* olympiakylän vieressä. Avajaisiin saapui puhujaksi peräti Kiinan tuleva presidentti **Xi Jinping**. Hän korosti puheessaan tieteen ja teknologian kansainvälisyyttä ja tähtitieteen nopean kehityksen tuomia etuja. Kiina julkisti kokouksen yhteydessä joukon kunnianhimoisia avauksia tähtitieteessä ja avaruustutkimuksessa. Osanottajat saivat myös kosketuksen Kiinantulevaan tutkijasukupolveen, sillä oranssipaitaiset tähtitieteen opiskelijat pyörittivät konferenssin käytännön järjestelyjä.

[Kirjastotyöryhmä IAU:n yleiskokouksessa 2012](#)

Teksti

Eva Isaksson

Kirjastonhoitaja

Kumpulan kampuskirjasto

Helsingin yliopiston kirjasto